

Inhoud

Inleiding 6
Zo gebruikt u dit boek 9

DEEL 1

HET BEGIN 10
Het schaakbord 10
De stukken 12
Pat en mat 18
Schaak en pat 20
Kenmerken 27
Bijzondere zetten 31
Meesterproef I 34

DEEL 2

GRONDREGELS VOOR DE
OPENING 38
Klassieke regels voor de
opening 38
Moderne regels voor de
opening 44
Meesterproef II 52

DEEL 3

OPENINGEN 56
Open spelen 56
Halfopen spelen 68
Gesloten spelen 75

Flankopeningen 87
Meesterproef III 89

DEEL 4

MATBEELDEN 92
Meesterproef IV 104

DEEL 5

CENTRUM EN VLEUGEL-
OPSTELLINGEN 108
Het centrum 108
De vleugels 113
Meesterproef V 116

DEEL 6

TACTIEK 118
Elementaire tactieken 118
Offers 126
Combinaties 132
Meesterproef VI 140

DEEL 7

POSITIONELE ASPECTEN 144
Meesterproef VII 156

DEEL 8

PIONNEN 160
Pionnenformaties 160
Sterk of zwak 176
Meesterproef VIII 188

DEEL 9

HET EINDSPEL 192
De actieve koning 192
Pionneineindspel 194
Eindspel met zware
stukken 204
Eindspel met toren en
pion 215
Lopereindspel 230
Paardeneindspel 239
Eindspel van loper tegen
paard 245
De kwaliteit 250
Meesterproef IX 256
Zo wint u een schaak-
partij 260

DEEL 10

BUNDEL AL UW KENNIS
MET SPELANALYSE 262

Woordenlijst 280
Schaak op het internet 284
Boeken voor verdere
studie 285
Register 286

INLEIDING

Dit boek is een geïllustreerde handleiding die u helpt inzicht te krijgen in het schaakspel en die u kennis van de terminologie biedt. Het is mijn bedoeling mensen aan te spreken die zelden een schaakboek hebben ingekeken, ook al houden ze wel van een partijtje schaak. In dit boek staat alles wat u moet weten om het spel te spelen... en te winnen.

Er zijn over schaken meer boeken geschreven dan over welk ander spel ook. U zult zich dan ook afvragen: waarom nóg een schaakboek? Kijk, de meeste schaakboeken zijn heel technisch en bedoeld voor mensen die echt studie maken van het schaken. Het merendeel van de schakers kijkt zo'n boek nooit in.

Heel wat boeken, bedoeld voor beginnende schakers, geven eerst uitleg van de schaaknotatie en nemen vervolgens aan dat de lezer die wel onder de knie heeft. Dat maakt het voor de schrijver wel zo gemakkelijk, maar is voor de beginner of de huisschaker niet zo bemoedigend. Dit boek maakt tot

op zekere hoogte gebruik van notatie, maar drijft er niet op.

Dit boek is meer visueel ingericht dan de meeste andere boeken. Ideeën en termen worden beeldend weergegeven, en afbeeldingen richten de aandacht van de lezer op de kernpunten die ik wil overbrengen. Als u deze bladzijde gelezen heeft, heeft u al meer tekst gezien dan u op andere bladzijden van dit boek zult aantreffen.

De meesten van ons hebben leren schaken van iemand anders, vaak van vader of moeder, broer of zus, of een leraar of school. We gaan er meestal van uit dat die er verstand van heeft, maar

dat is niet altijd het geval. Daarnaast zijn er overal ter wereld mensen die een bepaalde variant van het spel spelen met iets andere regels, al geldt dat niet zo zeer voor Nederland.

In deel 1, 'Het begin', staat alles wat u moet weten over zetten (het verplaatsen van stukken), wat schaak en schaakmat (mat) is, en bepaalde regels die sommigen misschien niet helder voor de geest staan. U kunt natuurlijk best plezier beleven aan een spel zonder alle regels te kennen (anders zouden er in het weekend niet zoveel mensen gaan golfen!), maar naar mijn idee kan het plezier alleen maar groter worden als u volgens de juiste regels speelt.

Wat zegt een naam? Regels worden soms foutief toegepast, maar met schaaktermen wordt wel erg vaak een loopje genomen. Ze kunnen zo verwarrend zijn dat zelfs ervaren spelers het spoor bijster raken. Op een dag ging ik, tussen twee ronden van het Open Amerikaanse Kampioenschap, voor ontspanning naar het zwembad. Ik raakte in gesprek met een andere deelnemer aan het toernooi. Na een paar beleefdheden over en weer bekende ik dat ik moeite had met de verdediging tegen 1 e4. (Maakt u zich geen zorgen als dat u niets zegt.) Hij adviseerde me meteen de Konings-Indische verdediging toe te passen – allemaal goed en wel, alleen wordt die gebruikt tegen 1 d4, niet tegen 1 e4.

Als een ervaren toernooiganger al in de war kan raken van de terminologie, dan kan dat dus iedereen overkomen. Meestal

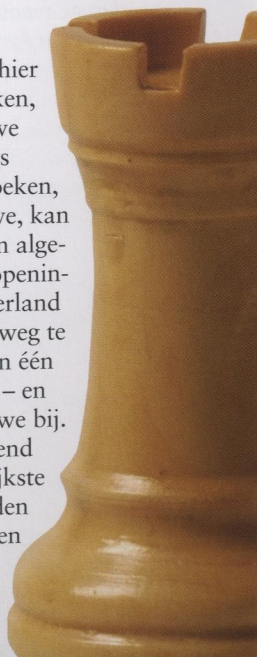
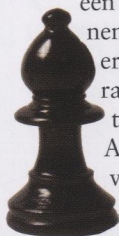
wordt er een lijst van termen gegeven om de dingen duidelijk te houden, maar volgens mij hebben mensen eerder een leidraad nodig dan wat definities van termen. Dit boek verklaart schaaktermen en illustreert ze bovendien.

U kunt best van een spelletje schaak genieten als u een looper een bisschop noemt of een dame een koningin, maar sommige mensen vinden dat maar curieus. Het schaakspel heeft een lange geschiedenis en een specifieke cultuur en het kan geen kwaad daar een en ander van te weten.

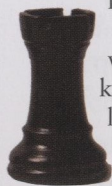
Schaken is echt een internationale sport en dat kan tot verwarring leiden wanneer het op naamgeving aankomt. Het deel 'Openingen' geeft de namen van openingen zoals die bij ons worden gebruikt. Maar wat wij *Spaans* noemen, heet bijvoorbeeld in sommige andere landen *Ruy Lopez*, en zo zijn er meer verschillen.

In dit boek Al worden hier vele openingen besproken, mijn boek is allesbehalve volledig. Zelfs een reeks befaamde openingenboeken, zoals die van Max Euwe, kan niet alles omvatten. Een algemeen handboek voor openingen hebben we in Nederland niet. Er bestaan simpelweg te veel varianten om die in één boek onder te brengen – en elk jaar komen er nieuwe bij.

De zetten die bepalend zijn voor de gebruikelijkste schaakopeningen worden in beeld gebracht, samen met een gangbaar vervolg. Maar u zult wel

begrijpen dat schaakopeningen zoveel vertakkingen hebben dat het onmogelijk is die allemaal te bespreken.

Een van de fascinerende geheimen van het schaakspel is dat, ook al kunnen partijen zo'n heel verschillend verloop hebben, bepaalde zettenpatronen telkens weer opdienen. Het deel 'Matbeelden' kan u helpen de meest voorkomende te herkennen. Als u ze eenmaal leert herkennen, zal het u verbazen hoe vaak die mogelijkheden zich bij uw eigen partijen voordoen.

Ook dezelfde tactieken komen keer op keer aan de orde. De *penning* bijvoorbeeld komt in bijna elke partij voor. En doordat tactieken regelmatig voorkomen, leert u ze herkennen.

De manier waarop bij een partij pionnen staan opgesteld, is cruciaal. Ook hier speelt patroonherkenning een belangrijke rol. In het deel 'Pionnen' worden de meest voorkomende opstellingen besproken, wat u richtlijnen geeft voor uw spel.

Het laatste deel van het boek is gewijd aan de laatste fase van het spel: het eindspel. Minder stukken betekent niet altijd gemakkelijker spel! Deze fase

is onverwacht subtiel en moeilijk onder de knie te krijgen. Maar inzicht in het eindspel levert een hoog rendement op wat betreft inzicht in het héle spel. Zelfs vroege openingszetten kunnen gevolgen hebben die doorwerken in een eindspel.

In deze herziene editie door Al Lawrence vindt u aan het eind van elk deel een Meesterproef waarmee u toepast wat u in de voorafgaande bladzijden heeft geleerd en u voorbereidt op het volgende deel. Met het artikel 'Zo wint u een schaakpartij' kunt u uw spel verbeteren en in het deel over spelanalyse maakt u kennis met belangrijke schaakpartijen en volgt u de zetten van spelers die het schaakspel hebben beïnvloed.

Dit boek hoeft u niet van voor naar achter te lezen, want elk deel staat in grote lijnen op zichzelf. Als u het spel nog niet kent, lees dan in elk geval het deel 'Het begin' door. In alle andere gevallen gaat u gewoon naar het onderwerp dat u interesseert. Het belangrijkste is te onthouden wat sommige clubspelers soms vergeten: schaak is bedoeld om er plezier aan plezier te beleven. Geniet ervan!

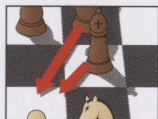
JAMES EADE

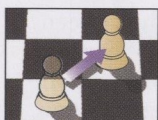
Zo gebruikt u dit boek

Schaakbegrippen worden in dit boek door middel van illustraties weergegeven. Hieronder leest u hoe ze worden aangegeven.

De borden

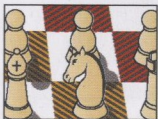
Rode pijl Een (directe of indirecte) aanval op een stuk of stukken van de tegenstander.

Schaduwpijl Geeft de verplaatsing van een stuk weer van het ene veld naar het andere.

Rode omranding Hier zijn verschillende stukken bij betrokken.

Arcering Richt de aandacht op een of meerdere genoemde velden. Ook gebruikt voor de aanduiding van velden die door een stuk worden beheerst. Soms is de arcering geel, ter onderscheiding van de rode.

Schaaknotatie

× Betekent slaan (nemen).

+ Schaak.

Mat (schaakmat).

0-0 Korte rokade (op de koningsvleugel).

0-0-0 Lange rokade (op de damevleugel).

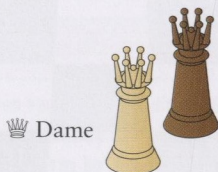
... Geeft aan dat er een zet van zwart volgt.

e.p. En passant slaan van een pion.

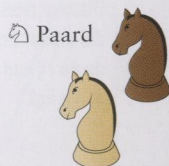
De stukken

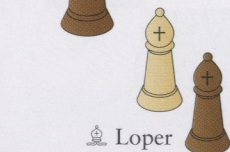
♔ Koning

♚ Dame

♘ Paard

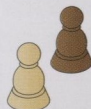

♗ Loper

♖ Toren

Als er vóór een zet geen symbooltje staat, betreft het een pion.

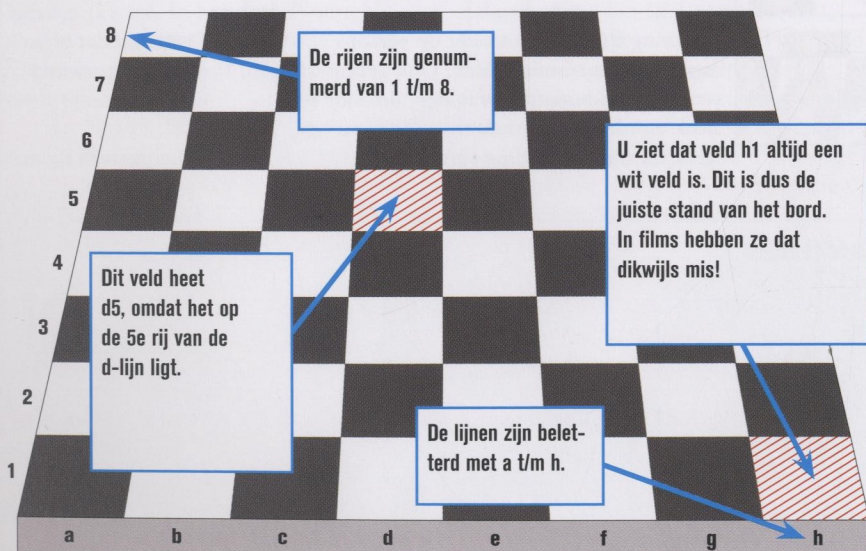

Deel 1 – HET BEGIN

Iedereen kan zelf leren schaken door geduldig de regels van het spel te leren. Als u dit deel aandachtig doorleest, dan heeft u de grondbeginselen onder de knie voor u begint te spelen.

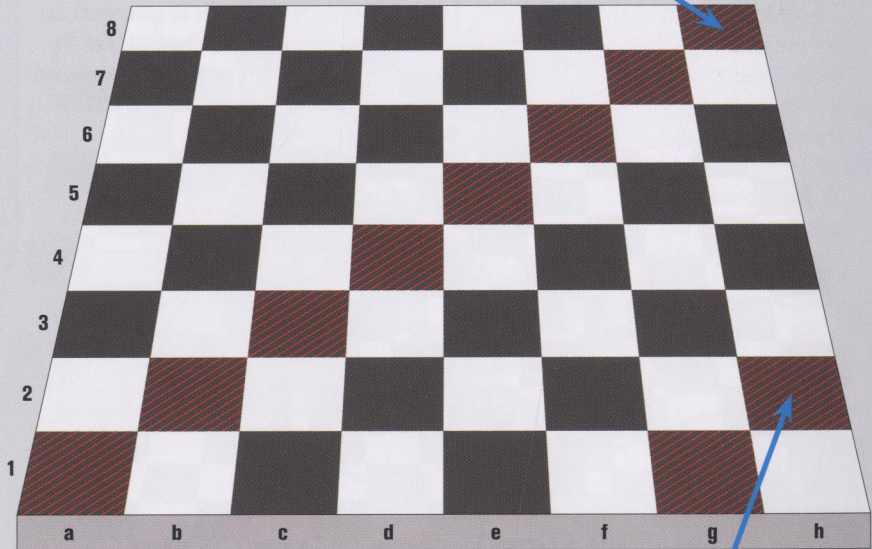
Het schaakbord

Een schaakbord lijkt leeg wanneer er geen stukken op staan, toch is er een en ander te zien. Het bord is verdeeld in lijnen (verticale stroken), rijen (horizontale stroken) en diagonalen. Elk veld heeft een eigen benaming, die wordt bepaald door de lijn en de rij. Deze coördinaten staan langs de rand van de afbeelding, het diagram.

Diagonalen Al worden er alleen rijen en lijnen gebruikt om een veld mee aan te duiden, diagonalen vormen ook een belangrijk element van het schaakbord. Als er geen diagonalen waren, konden lopers immers niet bewegen.

De diagonalen worden benoemd van de laagste rij tot de hoogste. Dit is de diagonaal a1-h8.

Dit is een van de kortste diagonalen; hij heet g1-h2. In het algemeen zijn de diagonalen die door het centrum van het bord lopen, het belangrijkste. Die zijn het langst en in het midden vindt ook de meeste actie plaats.

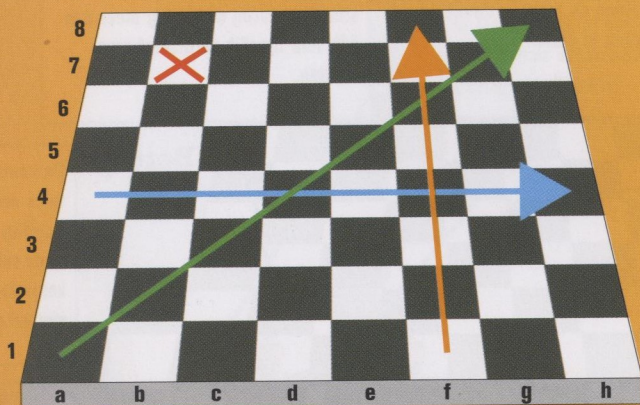
Meesterproef I

• Zie blz. 36 en 37 voor de antwoorden

‘Elke schaakmeester was ooit beginneling.’

Irving Chernev (1900-1981)

Gebruik dit lege schaakbord om vraag 1-3 te beantwoorden.

1

Benoem het veld

Hoe heet het veld met de X?

2

Schaakbordroutes

Wijs de lijnen, rijen en diagonalen aan.

3

Opstelling

Haal u de beginopstelling voor de geest van de witte schaakstukken op de eerste rij (niet de pionnen). Noteer de afkortingen van de stukken in hun volgorde van links naar rechts.

4

Waarde van de stukken

Achter de afkortingen die u zojuist heeft opgeschreven noteert u de relatieve waarde van elk stuk (1-9). De koning waardeert u met een ∞ , aangezien hij van onschatbare waarde is.

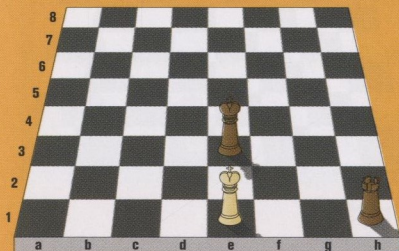
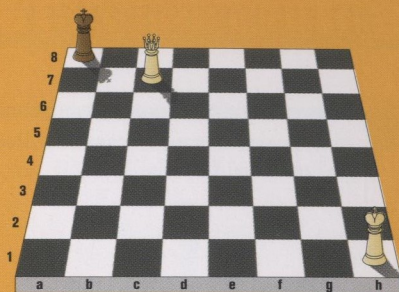
5

Waag en win

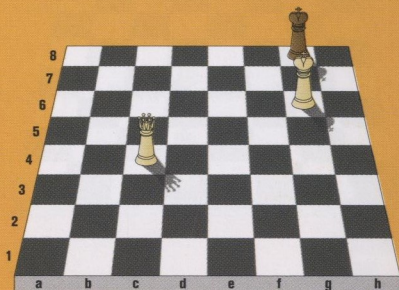
Wat gebeurt er als een pion het slagveld trotseert en de overkant van het bord bereikt?

6 **Schaak, mat of pat**
Kies het bord waar schaak, mat en pat is afgebeeld.

Bord A

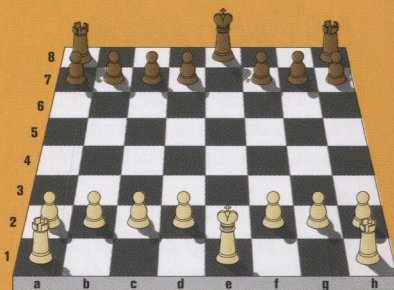

Bord B

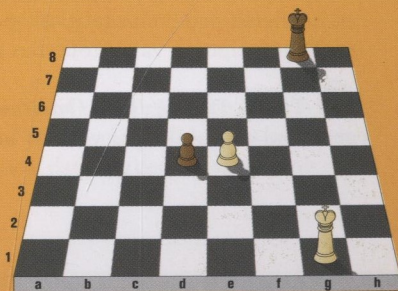

Bord C

7 **Rokeren**
Zet de stukken op het schaakbord zoals rechts is afgebeeld. Voer met de stukken van beide partijen een korte rokade (0-0) uit. Zet de stukken weer terug op hun plek en voer nu een lange rokade (0-0-0) uit.

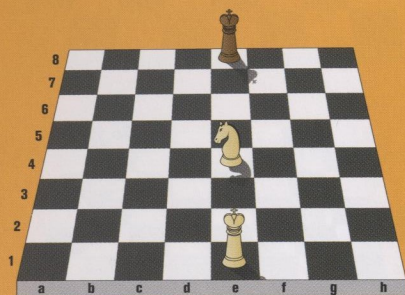

8 **Een vraagje in het voorbijgaan**
In de afgebeelde opstelling heeft wit zojuist de zet e2-e4 gedaan. Is zijn pion in gevaar?

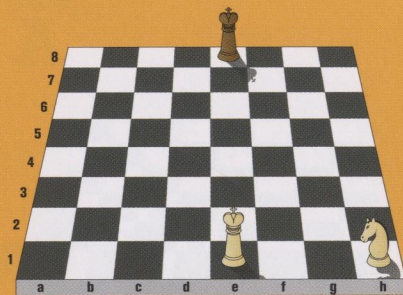

9 Vooruitdenken: paardensprongen

Hoe vaak kunt u het paard op Bord A verzetten? En het paard op Bord B?

**Bord
A**

**Bord
B**

ANTWOORDEN

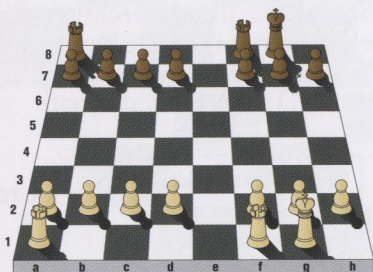
- 1 Het veld met de X is b7. Ter controle volgt u het raster van lijnen en rijen dat langs de rand van het bord met cijfers en letters is gemarkeerd, tot u op het veld belandt waar de lijn en de rij elkaar kruisen.
- 2 De gele pijl volgt de f-lijn. De blauwe pijl volgt de vierde rij. De groene pijl volgt de lange, zwarte diagonaal. Onthoud dat in de beginopstelling het rechterveld wit moet zijn. De velden h1 en a8 horen altijd wit te zijn, anders is de opstelling niet reglementair. In films, op televisie en in allerlei papieren of digitale publicaties wordt dit tegen alle statistische principes in vaker fout dan goed gedaan.
- 3 T, P, L, D, K, L, P, T. Onthoud dat de dame niet koningin wordt genoemd omdat de K al voor de koning wordt gebruikt.

4 De waarden zijn: 5, 3, 3, 9, ∞ , 3, 3, 5. Houd het voorlopig simpel en geef de paarden en lopers dezelfde waarde. Maar u verdient een compliment als u de lopers een waarde van $3\frac{1}{4}$ heeft gegeven.

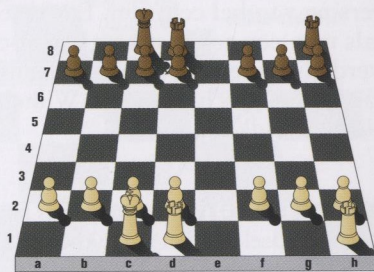
5 **Promotie!** Als een pion ongeschonden de overkant van het bord bereikt, kan en moet de speler hem vervangen door een ander stuk, op een koning of een andere pion na. Op dit glorieuze moment promoveert de speler zijn pion vrijwel altijd tot dame, omdat zij het sterkste stuk is. En ja, u mag meer dan één dame hebben!

6 Bord B is een schaakmat. Bord A is een pat. Bord C is een schaak.

7 De positie waarbij beide spelers een korte rokade (0-0) hebben uitgevoerd, ziet u hieronder op Bord A. Als beide spelers een lange rokade (0-0-0) uitvoeren, ontstaat de stelling van Bord B.

**Bord
A**

**Bord
B**

8 Ja! Als zwart wil, kan hij de pion en passant slaan. In dat geval haalt hij de witte pion van het bord en zet hij de zwarte pion op e3. Maar dat mag alleen tijdens de eerstvolgende beurt, daarna is het niet meer toegestaan.

9 Op Bord A kan het paard acht keer springen, terwijl er vanuit het hoekveld maar twee mogelijkheden zijn. Met name paarden kunnen in het centrum beter uit de voeten. Onthoud ook dat paarden als enige over andere stukken kunnen springen.